

GAZETELERDE KADININ VE ERKEĞİN TEMSİL EDİLİŞİ*

Prof. Dr. Olcay İmamoğlu,
Araş. Gör. Yeşim Yasak - Gültekin
ODTÜ, Psikoloji Bölümü

ÖZET

Ülkemizde yayınlanan gazetelerde kadınların ve erkeklerin nasıl temsil edildiklerini incelemek amacıyla, farklı yaklaşımları olan gazeteler üzerinde iki içerik çalışması yapılmıştır. Bu amaçla seçilen gazetelerdeki yazılar, kadını ve erkeği geleneksel/geleneksel olmayan rollerde doğrudan/dolaylı olarak ele almaları açısından incelenmiştir. Yapılan her iki çalışmanın sonuçları göstermiştir ki, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar, gazetelerde kadın ve erkeğin sayısal olarak orantısız temsil edilmesinin yanı sıra, her ikisinin de kalıpyargılara uygun biçimde sunulmasıyla sürdürülmektedir. Bazı göreceli farklılıklara karşın bu genel görünüm gazetelerin benimsedikleri politik bakış açılarına göre değişmemektedir.

ABSTRACT

Two studies are reported about the direct and indirect portrayals of stereotyped traditional and neutral - nontraditional gender roles in selected Turkish newspapers. For this purpose, newspapers representing different political viewpoints were content analyzed. The results of both studies indicated that the traditional gender roles were perpetuated in all the newspapers not merely by disproportionate representations of women and men, but also by the gender - typed traditional portrayals of both. In spite of some minor variations observed, the general pattern did not change as a function of the political viewpoints favored by the newspaper.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları, tutumların oluşmasında ve sürdürülmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle ka-

Bu makale, Yedinci Ulusal Psikoloji Kongresi'nde aynı başlıkla sunulan bildiri ve Journal of Human Sciences, IX/2, 1990, (57-67) dergisinde yayınlanan "Representation of Women and Men in Turkish Newspapers" başlıklı makalede sunulan araştırmalar temel alınarak hazırlanmıştır.

dın ve erkek rollerinin gazetelerde ve diğer iletişim araçlarında nasıl temsil edildiği yetmişli yıllardan bu yana araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Bu çeşit araştırmalar, dünyanın diğer bölgelerinde az sayıda sistematik çalışmayla ele alınırken, daha çok Kuzey Amerika'da yapılmıştır. (Bakınız, Culemans ve Fauconnier, 1979). Dolayısıyla, cinsiyet rollerinin gazetelerde nasıl temsil edildiğini sistematik olarak dünyanın farklı yerlerinde araştırma gereksinimi doğmuştur. Bu çalışmanın amacı, ülkemiz gazeteleri hakkında bilgi sunarak, bu boşluğu doldurmaktır.

Gazetelerin çeşitli bölümlerinin resim, dil ve metin içeriklerinde kadının nasıl sunulduğunu inceleyen çalışmalar göstermiştir ki, kadın, özellikle iş yaşamı ve spor sayfaları ile baş sayfalarda çok az temsil edilmektedir. Bunun ötesinde erkekler, meslekleriyle ya da spor etkinlikleriyle ilgili olarak haberlere konu olurken, zaten çok az temsil edilen kadınlar, ev işleriyle ilgili, bağımlı ve cinsel nesne olarak sunulmaktadır (Davis, 1982).

Kadın, politik ya da meslek yaşamı ile ilgili etkinlikleri nedeniyle haber olduğunda bile gazetede imajı eş, anne ya da cinsel nesne olmakla ilişkilendirilmektedir. Böylece, gazetelerde kadının ve erkeğin temsil edilme biçimi politika, iş ve spor konularının erkek dünyasına özgü olduğu, evlilik ve ev işlerinin ise kadının başlıca sorumluluğu olduğu görünümünü pekiştirmektedir. Okuyucunun dikkatini çekmedeki çarpıcılığı nedeniyle pek çok çalışmada gazetelerin birinci sayfaları ve fotoğraflar incelenmiştir. Konuyla ilgili çalışmalarda, batı gazetelerinin ilk sayfalarında kadının çok az oranda temsil edildiği özellikle vurgulanmıştır (Blackwood, 1983; Potter, 1985). Kuzey Amerika gazetelerindeki haber fotoğraflarını inceleyen çalışmaların bulgularına göre, Washington Post ve Los Angeles Times gibi çağdaş yaşam biçimine model oluşturduğu düşünülen gazetelerdeki fotoğraflar bile içerik bakımından diğerlerinden farklı değildir (Miller, 1975; Blackwood, 1983; Luebke, 1989). Bu çalışmalarda,

yaşam tarzı ile ilgili sayfalar dışında, genelde gazetelerin tüm bölümlerinde erkek fotoğraflarının kadın fotoğraflarına göre daha fazla olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıpyargılar doğrultusunda kadınlar genelde, eş, toplumsal yaşamda sohbet edilen, ağırlayan kişi konumunda, erkekler ise meslek sahibi ve sporcu olarak sunulmuşlardır. Erkek fotoğraflarının Washington Post ve Los Angeles Times gazetelerinin baş sayfalarında yer alma olasılığı kadın fotoğraflarının üç ile beş mislidir. Kadın fotoğraflarının sayıca fazla olduğu tek bölüm olan "yaşam tarzı" (lifestyle) sayfalarında eş olarak temsil edilme oranı, kadınlara için ikide bir, erkekler için ise beşte birdir (Luebke, 1989). Yeryüzünde her iki cinsten de eşit sayıda eş olması beklenirken, Luebke'nin (1989) çalışmasında tüm eş fotoğraflarının dörtte üçünün kadın fotoğrafı olduğu; meslek sahibi kadınların bile "yaşam tarzı" sayfalarına ait düşünülmesi ortaya çıkmıştır. Bulgular, açıkça, sözkonusu temsil edilmiş biçimlerinin ardında yatan gazetecilik değerlerini ve zamanın gerisinde kalan habercilik anlayışını yansıtmaktadırlar.

Bu çalışmada, Türk gazetelerinin cinsiyet rollerini temsil edilmiş biçimlerinin kalıpyargısal cinsiyet rollerinin sürdürülmesine mi yardımcı oldukları, yoksa, bu yolla daha eşitlikçi bir dünya görüşünün yerleşmesinde yapıcı bir rol mü üstlendikleri sorusuna yanıt aranmaktadır. Hızlı bir sosyal değişim geçirmekte ve değişmekte olan ülkemiz için gazetelerde cinsiyet rollerinin çağdaş bir anlayışla temsil edilmesi özellikle önem taşımaktadır. Bu nedenle farklı politik görüşleri temsil ettiği düşünülen gazetelerin toplumsal-cinsiyet rollerini ne derece kalıpyargısal-geleneksel ve geleneksel olmayan ya da yansız olarak sundukları incelenmiştir. Birinci çalışmada, gazetelerin farklı bölümlerinde, kadının ne oranda ve nasıl temsil edildiği araştırılmış; ikinci çalışmada ise yalnız ilk sayfalarda kadının yanısıra erkeğin de nasıl temsil edildiği incelenmiştir.

1. Çalışma

Yöntem

Bu çalışmada, farklı görüşleri temsil ettiği düşünülen Hürriyet, Tercüman ve Cumhuriyet Gazeteleri Kasım 1988'de, bir hafta süreyle incelendi. Ayri-

ca Kasım ayının ilk yarısında çıkan Türk Kadını gazetesi de incelemeye dahil edildi.

Gazetelerin baş sayfaları, politika, spor, magazin, ekonomi, kültür-sanat kısımları, köşe yazıları ve reklamları, kadının ne oranda ve nasıl temsil edildiğini belirlemek amacıyla içerik analizi tekniği ile incelendi. Gazetelerin sözü edilen tüm bu bölümleri, kadını doğrudan/dolaylı olarak geleneksel/geleneksel olmayan rollerde ele almaları açısından değerlendirildi. Kadının, ev kadını, destekleyici eş, fedakar anne, cinsel nesne, dekoratif öge, pasif, bağımlı, duygusal, erkeği norm olarak ve benzeri şekillerde sunulması geleneksel rollerde temsil edilme biçimi olarak kodlanırken, meslek sahibi, aktif, bağımsız, özerk ve yansız temsil edilmiş geleneksel olmayan sunuş olarak kodlandı. Belirtilen sunuşlarda kadın, haberin odak noktasıysa doğrudan; değilse dolaylı temsil edilmiş olarak değerlendirildi.

Kodlamayı yapan üç kodlayıcı-arası uyuşma yüzde 86 oranındadır. Uyuşmazlıklar, tartışma ve uzlaşma ile çözümlenmiştir.

Sonuçlar ve Tartışma

Gazetelerin farklı sayfalarında kadının, doğrudan/dolaylı olarak geleneksel/geleneksel olmayan rollerde temsil edilme sıklık ve yüzdeleri Tablo 1'de verilmiştir. Sözkonusu tablodan da izlenebileceği gibi, gazete haberlerinde ve reklamlarda kadına yüzde 20 oranında değinilmektedir. Beklendiği gibi kadınlara ilgili haberler, sadece magazin sayfalarında çoğunluğu oluştururken (%62), diğer sayfalarda kadının temsil oranı yüzde 3 ile 25 arasında değişmektedir. Spor (%3) ve ekonomi (%6) sayfaları kadının en az temsil edildiği sayfalardır.

Bununla beraber, kadının ne oranda temsil edildiğinden de daha önemlisi, nasıl temsil edildiğidir. Bu amaçla yazıların ne kadarının kadını kalıpyargılar çerçevesinde temsil ettiğine bakıldığında, kadına ilgili toplam haberlerin üçte ikisinden daha çoğunda kadının geleneksel rollerde temsil edildiği görülmüştür. Sayfalara göre bakıldığında, kültür ve sanat sayfaları dışındaki tüm sayfalarda, kadının geleneksel rolde temsilinin ağırlıklı olduğu gözlenmektedir. Bu durumun kültür ve sanat sayfalarında değişmesi, ilgili haberlerin doğrudan meslek sahibi ve sanatçı kadınların etkinlikleri üzerinde odaklaş-

Tablo 1
Kadının Gazetelerin Farklı Sayfalarında Geleneksel Ve Geleneksel Olmayan Rollerde Temsil Edilişi

	Baş sayfa	Politika	Spor	Magazin	Ekonomi	Köşe yazısı	Kültür ve sanat	Reklam	Toplam
Geleneksel	52 (%20)	67 (%10)	11 (%3)	97 (%44)	9 (%5)	20 (%12)	6 (%15)	35 (%22)	297 (%14)
Doğrudan	26	44	9	76	4	10	4	14	187
Dolaylı	26	23	2	21	5	10	2	21	110
Geleneksel olmayan	13 (%5)	53 (%7)	1 (%0)	39 (%18)	3 (%1)	8 (%5)	18 (%16)	4 (%3)	139 (%6)
Doğrudan	11	41	1	37	1	6	14	4	115
Dolaylı	2	12	-	2	2	2	4	-	24
Kadının Toplam Temsil Edilişi	65 (%25)	120 (%17)	12 (%3)	136 (%62)	12 (%6)	28 (%17)	24 (%21)	39 (%25)	436 (%20)
Toplam Haber	257	693	378	221	192	169	115	158	2183

Not: Geleneksel/geleneksel olmayan karşılaştırmalar için, Chi kare= 43.22, serbestlik derecesi=7, p<.001. Yüzdeler her sütundaki haber toplamı üzerindedir.

masındandır. Bu umut verici farklılığa karşıt olarak magazin sayfalarındaki, kadınıla ilgili haberlerin hemen hemen dörtte üçünde kadının, geleneksel rollerde temsil edilmesi oldukça düşündürücüdür. Görüldüğü gibi, kadına yer verilme oranının en yüksek olduğu magazin sayfalarında bu yüksek oran yalnızca geleneksel kadın rollerini sürdürmeye hizmet etmektedir.

Kadınıla ilgili yazılar baş sayfalarda, haberlerin dörtte birini oluşturmaktadır. Ancak bunların dörtte üçünden daha çoğunda kadın yine geleneksel rollerde sunulmaktadır. Kadına baş sayfada yüksek oranda yer verilmesi, çalışmanın yapıldığı döneme rastlayan olaylar nedeniyle olabilir. Çünkü çalışmamız süresince Benazir Butto'nun Pakistan'daki seçimleri kazanması ve "Nazi avcısı" Bayan Beate'nin Kurt Waldheim'ı izleyerek ülkemize gelmesi baş sayfalarda oldukça geniş kapsamlı olarak, günlerce yer almıştır.

Okuyucunun dikkatini çekmesi yönünden taşıdığı önem dikkate alınarak, kadınıla ilgili haberlerde fotoğrafın ne oranda kullanıldığına da bakılmıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi kadınıla ilgili haberlerin dörtte üçünde fotoğraf kullanılmıştır. Diğer bir deyişle, kadın haber olduğunda, sıklıkla fotoğrafla birlikte sunulmaktadır. Burada can alıcı nokta fotoğra-

fın nasıl bir kadın imgesini güçlendirmek için kullanıldığıdır. Fotoğraf içeren kadınıla ilgili haberlerin üçte ikisinden fazlasında kadın, kalıpyargıları destekleyici biçimde sunulmaktadır. Kadınıla ilgili haberlerde fotoğraf, en çok magazin sayfalarında, en az da köşe yazılarında ve spor sayfalarında kullanılmaktadır.

Kadının temsil edilme oranıyla ilgili olarak incelenen gazeteler arasında göreceli bazı farklar gözlenmiştir. Genellikle kadınıla ilgili yazılara yer veren Türk Kadını gazetesinde bekleneneği gibi kadının temsil oranı en yüksek düzeyde (%84) bulunmuştur. Ancak bunlar çoğunlukla (%66) kadını kalıpyargılara uygun olarak sunmaktadır. İncelenen diğer üç gazete arasında kadının temsil oranının Hürriyet'te en yüksek (%25), Cumhuriyet'te en düşük (%11) olduğu görülmüştür. Öte yandan, kadının kalıpyargılardan arınmış bir biçimde temsil edilmesinin Cumhuriyet'te en yüksek (%43), Hürriyet'te en düşük (%17) oranda olduğu; Tercüman'ın ise her iki yönden de arada yer aldığı gözlenmiştir (oranlar sırasıyla %15 ve %33). Bu tür göreceli farklılıklara karşın, incelenen gazetelerin hepsinde kadın çoğunlukla kalıpyargılarla beslenmiş geleneksel rollerde temsil edilmektedir. Sonuç olarak, kadının gazetelerdeki temsil oranının yanı sıra, temsil edilmiş biçimi de oldukça düşündürücüdür.

Tablo 2
Kadının Gazetelerin Farklı Sayfalarında
Fotoğraf Eşliğinde Geleneksel ve Geleneksel olmayan rollerde Temsil Edilişi

	Baş sayfa	Politika	Spor	Magazin	Ekonomi	Köşe yazısı	Kültür ve sanat	Reklam	Toplam
Geleneksel	44 (%68)	47 (%39)	7 (%58)	83 (%61)	6 (%50)	2 (%7)	6 (%25)	31 (%79)	226 (%52)
Doğrudan	23	29	5	63	2	2	4	11	139
Dolaylı	21	18	2	20	4	-	2	20	87
Geleneksel olmayan	12 (%18)	39 (%32)	1 (%8)	37 (%27)	2 (%16)	-	7 (%29)	3 (%8)	101 (%23)
Doğrudan	10	29	1	35	1	-	7	3	81
Dolaylı	2	10	-	2	1	-	-	-	15
Kadının Toplam Fotoğraflı Temsil Edilişi	56 (%86)	86 (%71)	8 (%66)	120 (%88)	8 (%66)	2 (%7)	13 (%54)	34 (%87)	327 (%75)
Kadının Toplam Temsil Edilişi	65	120	12	136	12	28	24	39	436

Not: Yüzdeler her sütundaki haber toplamı üzerindedir.

2. Çalışma

Yöntem

İkinci çalışma, farklı görüşleri temsil ettiği düşünülen üç gazetenin yalnızca baş sayfalarını içermektedir. Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinin 15-21 Mayıs 1989 tarihleri arasında, birer gün arayla seçilen dört günde çıkan sayılarının birinci sayfalarındaki yazılar, a) Kadının temsil edilişine, b) Erkeğin temsil edilişine, c) Kadın ve erkeğin birlikte temsil edilişine, göre incelenmiştir. İçerik analizinde dikkate alınan değişkenler önceki çalışmadakilerle aynıdır (doğrudan ve dolaylı olarak geleneksel ve geleneksel olmayan cinsiyet rolleri). Kadın için önceden tanımlanan kategorilere ek olarak, koruyucu aile reisi, baskın koca, geçimi sağlayan baba, güçlü, saldırgan, maço ve benzeri roller, erkeğin kalıpyargısal-geleneksel cinsiyet rollerinde temsil edilmesi olarak; kalıpyargıları yansıtmayan sonuçlar ise geleneksel olmayan rollerde temsil edilme olarak kodlanmıştır. Birinci çalışmada olduğu gibi haberler ayrıca kadını ve erkeği doğrudan ya da dolaylı olarak ele almalarına göre sınıflanmıştır. Aynı zamanda, incelenen haberlerde fotoğraf kullanılıp kullanılmadığı da kaydedilmiştir.

Kodlama yine ilk çalışmayı yürüten kodlayıcılar tarafından yapılmış ve kodlayıcılar arası uyum oranı .84 olarak bulunmuştur. Görüş ayrılıkları önceki çalışmada olduğu gibi tartışma ve uzlaşma ile çözümlenmiştir.

Sonuçlar Ve Tartışma

Üç gazetenin baş sayfalarında geleneksel ve geleneksel olmayan rollerde kadının ve erkeğin doğrudan ve dolaylı olarak temsil edilme sıklık ve yüzdeleri Tablo 3'de gösterilmiştir. Kadının, gazetelerin ilk sayfalarında ne denli az temsil edildiği, erkeğin temsil oranı ile karşılaştırıldığında daha çarpıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin ayrı ayrı temsil edildikleri yazılar toplam yazıların yüzde 64'ünü oluştururken, bunun yüzde 92'si erkeklerle ilgilidir. Kadın ve erkekle ilgili yazıların yüzde 25'inde fotoğraf kullanılmıştır. Ancak bunların yüzde 88'i erkekle ilgili yazılardır.

Kadın ve erkeğin ayrı ayrı sunulduğu yazıların yüzde 83'ünde her ikisi de geleneksel rollerde temsil edilmektedir. Diğer bir deyişle, yazıların büyük çoğunluğunda gerek kadın gerekse erkek kalıpyargısal rollerde sunulmaktadır. Aynı durum Tablo 3'de görüldüğü gibi, kadın ve erkeğin birlikte temsil edildiği yazılar için de geçerlidir.

Tablo 3
Kadının ve Erkeğin Gazetelerin Baş Sayfasında
Geleneksel ve Geleneksel Olmayan Rollerde Temsil Edilişi

	Genel				Fotoğraflı			
	Ayrı		Birlikte		Ayrı		Birlikte	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Geleneksel	8	97	12	15	4	23	3	7
	(%4)	(%49)	(%6)	(%8)	(%2)	(%12)	(%2)	(%4)
Doğrudan	6	64	5	8	3	17	1	3
Dolaylı	2	33	7	7	1	6	2	4
Geleneksel olmayan	2	20	9	6	-	5	6	4
	(%1)	(%10)	(%5)	(%3)	-	(%2)	(%3)	(%2)
Doğrudan	-	12	2	1	-	2	1	-
Dolaylı	2	8	7	5	-	3	5	4
Toplam								
Temsil Etme	10	117	21	21	4	28	9	11
	(%5)	(%59)	(%11)	(%11)	(%2)	(%14)	(%5)	(%6)

Toplam Haber: 198. yüzdeler toplam haber üzerindedir.

Not: Geleneksel ve geleneksel olmayan rollerde kadının ve erkeğin "ayrı" temsil edilişi için, chi kare= .04, serbestlik derecesi=1, p>.05; "birlikte" temsil edilişi için, chi kare= .41, serbestlik derecesi= 1, p>.05.

Kadın ve erkeğin ayrı ayrı temsil edildiği yazıların yüzde 22'sinde erkek fotoğrafı, yüzde 3'ünde kadın fotoğrafı kullanılmıştır. Bununla beraber, kadınla ilgili bir yazı eğer birinci sayfada yer alıyorsa, fotoğrafla birlikte sunulma olasılığı erkeğinkinin yaklaşık iki katıdır. Fotoğraflarla birlikte yayınlanan kadın haberlerinin hepsi kadını kalıpyargısal rollerde sunmaktadır. Erkeklerle ilgili haberler için ise bu oran yüzde 82'dir, liginç olarak çok düşük orandaki geleneksel rol dışında kalan kadın haberlerinin hiç birinde fotoğraf kullanılmamıştır.

Tablo 4'de görüldüğü gibi kadın ve erkeğin temsil edilişi açısından gazeteler arasında önemli farklar gözlenmemiştir. Kadını ve erkeği ayrı ayrı sunan yazılarda, erkeğe kıyasla kadına yer verilme oranı, Hürriyet'te en yüksek (.12), Zaman'da en düşüktür (.06); Cumhuriyet ise ikisinin arasında yer almaktadır (.09); ayrıca erkekler sözkonusu gazetelerin hepsinde çoğunlukla geleneksel rolde sunulurken, kadınlar Cumhuriyet'teki haberlerin çoğunda, Hürriyet ve Zaman'dakilerin ise hepsinde kalıpyargıları yansıtan geleneksel rolde temsil edilmektedir.

Cumhuriyet'in ilk sayfasında kalıpyargısal rol dışındaki kadınla ilgili haberlere de rastlanması ilgi çekicidir. Ancak kadının temsil edilişi ile ilgili sayısal değerler o denli düşüktür ki, bu farklar pek bir anlam taşımamaktadır.

Sonuç olarak, incelenen tüm gazetelerde gözlenmiştir ki, günlük gazeteler kadına oran olarak çok az yer vermektedir ve genellikle gerek kadın gerekse erkek rolleri kalıpyargılar çerçevesinde temsil edilmektedir. Kimi göreceli farklara karşın, bu genel görünüm, gazetelerin politik görüşlerine göre pek değişmemektedir. Öte yandan fotoğraflı haberlerden kadınla ilgili olanların hepsinde, erkekle ilgili olanların çoğunda, fotoğrafın sözkonusu kalıpyargıları destekleyici biçimde kullanıldığı gözlenmektedir.

GENEL TARTIŞMA

Her iki araştırmanın da sonuçları, gazetelerin cinsiyet rolleriyle ilgili kalıpyargıların sürdürülmesinde aracı olduğunu düşündürmektedir. Bu iki yolla gerçekleşmektedir: öncelikle günlük gazetelerde

Tablo 4
Kadının ve Erkeğin Üç Türk Gazetesinin Baş Sayfasında Geleneksel ve Geleneksel Olmayan Rollerde Temsil Edilişi

Gazete	Genel				Fotoğraflı			
	Kadın	Ayrı Erkek	Birlikte Kadın	Birlikte Erkek	Kadın	Ayrı Erkek	Birlikte Kadın	Birlikte Erkek
Cumhuriyet								
<u>Geleneksel</u>	3 (%3)	41 (%38)	4 (%4)	7 (%7)	-	4 (%4)	-	2 (%2)
Doğrudan	2	26	1	5	-	3	-	1
Dolaylı	1	15	3	2	-	1	-	1
<u>Geleneksel olmayan</u>	2 (%2)	16 (%15)	7 (%7)	4 (%4)	-	2 (%2)	5 (%5)	2 (%2)
Doğrudan	-	12	2	1	-	2	1	-
Dolaylı	2	4	5	3	-	-	4	2
Toplam								
<u>Temsil Etme</u> (Toplam Haber: 107)	5 (%5)	57 (%53)	11 (%10)	11 (%10)	-	6 (%6)	5 (%5)	4 (%4)
Hürriyet								
<u>Geleneksel</u>	3 (%7)	23 (%52)	7 (%16)	7 (%16)	3 (%7)	7 (%16)	6 (%14)	5 (%11)
Doğrudan	2	16	4	3	2	6	4	2
Dolaylı	1	7	3	4	1	1	2	3
<u>Geleneksel olmayan</u>	-	2 (%5)	2 (%5)	2 (%5)	-	1 (%2)	1 (%2)	2 (%5)
Doğrudan	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolaylı	-	2	2	2	-	1	1	2
Toplam								
<u>Temsil Etme</u> (Toplam Haber: 44)	3 (%7)	25 (%57)	9 (%20)	9 (%20)	3 (%7)	8 (%18)	7 (%16)	7 (%16)
Zaman								
<u>Geleneksel</u>	2 (%4)	33 (%70)	1 (%2)	1 (%2)	1 (%2)	12 (%26)	-	-
Doğrudan	2	22	-	-	1	8	-	-
Dolaylı	-	11	1	1	-	4	-	-
<u>Geleneksel olmayan</u>	-	2 (%4)	-	-	-	2 (%4)	-	-
Doğrudan	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolaylı	-	2	-	-	-	2	-	-
Toplam								
<u>Temsil Etme</u> (Toplam Haber: 47)	2 (%4)	35 (%74)	1 (%2)	1 (%2)	1 (%2)	14 (%30)	-	-

kadına oran olarak çok az yer verilmekte; ikinci olarak da genellikle gerek kadın, gerekse erkek rolleri kalıpyargılar çerçevesinde temsil edilmektedir.

Kimi göreceli farklılıklara karşın, bu genel görünüm gazetelerin benimsedikleri politik bakış açılarına göre pek değişmemektedir. Politik yelpazede sol, sağ yada liberal görüşleri temsil ediyor olsalar da, gazeteler geleneksel cinsiyet rollerinin ardında yatan kalıpyargıları besleme işlevini tutarlı olarak paylaşmaktadırlar. Dolayısıyla, haber verme işlevinin ötesinde, sözkonusu ideolojiyi sürdürme işlevini de yerine getirmektedirler.

Sonuç olarak, Türk gazetelerinin cinsiyet rollerini temsil ediş biçiminin, bu konudaki diğer çalışmalarda elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, hangi kitada, kültürde ya da toplumda olursa olsun kadın,erkeği norm ya da merkez alan bir görüşle tanımlanmakta; ve erkekle ilişkisine göre eş, anne, cinsel nesne imgeleleri ön plana çıkarılmakta; erkeğin bakış açısıyla belirlenen "kadını" özellikleri nedeniyle "söz edilmeye değer" olduğu düşünülme; hatta kalıpyargılara uymayan bir rolde haber olduğunda bile kalıpyargısal kadın özellikleri yükleme eğilimi gösterilmektedir. Kadın temel ilgilerinin yemek, moda, sosyate haberleri ve eğlence olduğu varsayımından hareketle temsil edilmektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri, sadece bu tür temsil etme biçimleriyle değil, değişen yaşam biçimlerinin yanlış ve yetersiz ele alınışıyla da pekiştirilmektedir. Böylece gazeteler, hem kadını çok düşük oranda temsil ederek hem de geleneksel rolleri vurgulayarak, mevcut durumu korumaya ve toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargıları sürdürmeye hizmet etmektedirler.

Sözkonusu bulgular karşısında gazetelerin mevcut durumu yansıttığı öne sürülebilir. Bu savı öne sürenlere iki soru yöneltilir. Öncelikle, gazeteler mevcut durumu ne derece yansız olarak yansıtmaktadırlar? Örneğin, iki Los Angeles ve oniki İngiliz gazetesi kadın hareketleri konusundaki haberleri sunuşları açısından incelendiğinde, oldukça geniş ve yaygın olan sözkonusu faaliyetlere basım organlarında çok az oranda yer verildiği saptanmıştır (Morris, 1973). Benzer şekilde, bizim tarama yaptığımız günlerden 1 Kasım 1988'de Dünya Kadın Toplantısı yapılmıştır. Bu önemli habere, incelediğimiz gazetelerden sadece Cumhuriyet'in son

sayfasında bir-iki cümle ile değinilmiştir. Görüldüğü gibi, neyin "haber" niteliğinde olduğuna "seçici" olarak karar vermek önemli bir sosyal kontrol aracı olabilmektedir. Bazı haberleri önemsememe dışında, gazetelerin yanlılıkları, özellikle gelenek-dışı rollerdeki kadınlarla ilgili haberlerde en çarpıcı biçimde sergilenmektedir. Örnek verecek olursak, Benazir Butto'nun görevden alınışı ile ilgili gazete haberlerinde, yaşının, güzelliğinin, anneliğinin ve gerçek mutluluğu çocuğunda "bulduğunun" vurgulandığına tanık oluyoruz. Bu ve benzeri ifadeler, kadın politikacılar ve meslek sahipleri hakkındaki gerçek bilgiler dışında, gazete yazarlarının, kadını güzel anne/eş rollerinde görmek isteyen bilinç-altı ideolojilerini yansıtmaktadır. Bu tür bilinç-altı ideolojiler sadece haberlerin verilmiş tarzında değil, neyin haber niteliğinde olduğuna karar verirken de kendini göstermektedir. Örneğin, herhangi bir erkek yöneticinin boş zamanlarında pişirmekten hoşlandığı bir yemek haber niteliğinde görülmezken, Margaret Thatcher'ın fırsat buldukça üzümlü kek yapması haber niteliğinde görülebilmektedir. Bir haber özelliği taşısa bile bu bilgi okuyucuya yansız biçimde iletilmemekte, tam tersine "KADINLIĞINI UNUTMAD!" gibi bir başlıkla sunulmaktadır. Oysa kadın olmakla üzümlü kek yapmak ya da yapmamak arasında kalıpyargılar dışında hiçbir ilişki yoktur. Konu ile ilgili olarak yöneltililecek ikinci bir soru da şöyle ifade edilebilir: Gazetelerin mevcut durumu yansız olarak yansıtmaya dışında, toplumu çağdaş idealler doğrultusunda yönlendirmek gibi bir işlevleri yok mudur?

Gazeteler kitle iletişim araçlarından yalnız biridir. Ancak diğer kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyete ilişkin ne tür mesajlar ilettiğinin de dikkate alınmasında yarar vardır. Örneğin, Batı'daki araştırma bulgularıyla tutarlı olarak, ülkemizde yapılan yeni bir araştırma, televizyon reklamlarında da toplumsal cinsiyet rollerinin kalıpyargılı olarak sunulduğunu göstermiştir (Çağlı ve Durukan, 1989); kadın genellikle, arka planda çocuk ve kadınların bulunduğu ev ve alış-veriş ortamlarında sunulmakta; ana mesajı verme işlevini nadiren üstlenmektedir; öte yandan erkekler her iki cinsiyete yönelik reklamlarda daha sıklıkla yer almakta; arka planlarında daha heterojen bir grup görünmekte ve hemen her zaman ekran arkası ses (voiceover) ile temsil edilmektedirler. Böylece hem görsel hem de

işitsel iletişim araçları tarafından her gün, kalıpyargılarla beslenmiş mesaj bombardımanına uğramaktayız. Tüm bu nedenlerle, cinsiyet rolleri konusundaki değişimin yavaşlığına şaşmamak gerekir.

Jolliffe (1989) 1885 ve 1985 yılları arasındaki New York Times gazetesinin seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen makalelerinde kadın ve erkeklere yüklenen cinsiyet rollerini karşılaştırdığında, geçen yüzyıl içinde, kadının kalıpyargılar doğrultusunda sunulduğunda bir "iyileşme" gözlenmesine karşın, gerek kadınların gerekse erkeklerin temelde hâfâ geleneksel cinsiyet rolleriyle temsil edilmekte olduğu sonucuna varmıştır. Geçen yüzyıl geçtiğine göre, önümüzdeki yüz yıl içinde kadın ve erkeğin daha eşitlikçi bir şekilde birer insan olarak temsil edilmesini umabilir miyiz?

KAYNAKLAR

- Blackwood, R. (1983). The content of news photos; roles portrayed by men and women. **Journalism Quarterly**, 60, 710-714.
- Ceulemans, M. and Fauconnier, G. (1979). **Mass Media: The Image, Role and Social Conditions**. Paris: UNESCO.
- Çağlı, U. and Durukan, L. (1989). Sex role portrayals in Turkish TV advertising: Some preliminary findings. **METU Studies in Development**, 16 (1-2), 153-175.
- Davis, J. (1982). Sexist bias in eight newspapers. **Journalism Quarterly**, 59, 456-460.
- Jolliffe, L.B. (1989). Comparing gender differentiation in the New York Times, 1885 and 1985. **Journalism Quarterly**, 66 (3), 683-691.
- Leubke, B.F. (1989). Out of focus: Images of women and men in newspaper photographs. **Sex Roles**, 20 (3/4), 121-133.
- Miller, S. (1975). The content of news photos: Women's and men's roles. **Journalism Quarterly**, 52, 70-75.
- Morris, M.B. (1973). Newspapers and the new Feminists; black out as social control. **Journalism Quarterly**, 50 (1), 37-42.
- Potter, W.J. (1985). Gender representation in elite newspapers. **Journalism Quarterly**, 63, 637-640.